

Erindringer fra Hals fra midten af 1900-tallet

Af Ellen Givskov

Min barndoms skole

Hals Skole lå i den nordlige del af byen, for enden af Østergade. Da jeg begyndte i skolen den 1. april 1942, var der den gamle bygning plus en tilbygning. Både den gamle og den nyere skole var i to etager. Den ældste bygning var fra først i 1900-tallet, da den forrige skole brændte i 1901. Skoleinspektør Nygaard boede på første sal til venstre i den ældre bygning, og til højre lå klasseværelserne nr. 8, og det blev senere mit klasseværelse.

Der var også en ældre skolebygning nede midt i byen, lidt nord for Hals Skanse. Der var tre klasseværelser i stueetagen, og et på første sal som teknisk skole havde. I den ene ende af huset var der bibliotek, og på husets facade stod der med store bogstaver "Hals Borger og Realskole", så når der blev snakket om at vi i de små byer gik i den stråtækte kunne vi sige vi gik i "Hals Borger og Realskole". I dag har en bank og en ejendomsmægler til huse der.

Jeg husker ikke min allerførste tid i skolen, ej heller hvilken lærer vi havde, men senere, da tyskerne tog skolen, kom vi ud på husflidsskolen, og vi gik kun i skole hver anden dag, så længe vi var der, så det var så som så med lærdom i de år. Hvor længe vi var der husker jeg ikke, men da vi efter krigen kom tilbage til skolen, var den blevet desinficeret, og det lugtede fælt. Jeg kan endnu fornemme lugten.

Når skoledagen startede, blev der ringet med en stor messingklokke, som hang ved indgangen til hallen, og så skulle vi alle stille os op i række og geled, 1. klasse til højre inde under halvtaget og de andre klasser ved siden af. Derefter samledes alle til morgensang i hallen med lærere og lærerinder. Frk. Jespersen spillede på et lille orgel dertil, og så gik vi alle til vores klasseværelser.

I et af klasseværelserne var der kun undervisning i fysik og naturhistorie. Langs væggene var der en række glasskabe med udstoppede dyr og fugle, skeletter og dyr i sprit, og diverse ting til undervisning i fysik. Jeg kunne godt lide begge fag, men min skræk var, når der var forsøg med elektriske stød. Jeg husker, at alle skulle stå med hinanden i hånden, og de to yderste stod og holdt ved et håndtag med strøm på. Vi kunne ikke mærke noget, og først når en i kæden slap ens hånd, fik man et stød, og det var jo sjovest at gøre det ved én der ikke kunne lide det. Et andet forsøg var at samle en 25 øre op fra et fad med vand som var strømførende. Det skulle vi piger ikke prøve, og der var heller ikke mange af drengene der fik en 25 øre; deres hænder krummede sig sammen i vandet, så de ikke kunne få fat på mønten.

Efter hver time var der frikvarter i 10 minutter. Og i det store frikvarter kl. 10.00 havde vi 20 minutter, og så var der en strøm af skoleelever ned til bageren efter brød. Den nærmeste lå i Østergade over for kirken. Han blev kaldt "Cementbageren". Hans brød var ikke så godt som bager Madsen's i Midtergade. Han lå længere væk fra skolen, så det var de store, der gik derover. En halv stang wienerbrød kostede 37 øre.

Middagspausen var på en hel time, så vi der boede i byen, kunne nå hjem og spise til middag. Det var før husmoderen fik udearbejde, så da spiste man varm mad til middag. Vi boede i den anden ende af byen, nede ved havnen, det var ca. en kilometer fra skolen, så vi skulle skynde os for at nå det på en time. De store klasser var hurtigst ude af skolen, så Inger var altid foran og det sidste stykke vej var der kun os to tilbage. Når jeg så kaldte at hun skulle vente på mig, sagde hun "Løb så", og når jeg stak i rend løb hun fra mig, så jeg blev godt sur og gal på hende.

Skoleårene var dengang opdelt sådan at fra 1. til og med 5. klasse gik vi alle samlet. Derefter blev vi delt, så de der ville læse videre gik i realen, og vi andre skulle så fortsætte i 6. og 7. klasse. Vi var fire piger fra min klasse, som var kommet tidligt i skole. Vi var kun 13 år da 7. klasse sluttede, og da man ikke måtte udskrives fra skolen før vi var konfirmeret og 14 år, skulle vi gå i 7. klasse igen, men det var vi ikke meget for. Vi kunne ikke lide pigerne i den klasse, så vi fik lov til at gå i 1. real det år. Min skolegang sluttede den 1. april 1950.

En anderledes fastelavnssang

Under 2. Verdenskrig blev Hals også besat af tyskerne og de daværende bygninger på Skansen blev residens for den øverstbefalende på egnen, og samtidig opførte tyskerne en del barakker såvel indenfor som udenfor Skansen. Ved indkørslen til selve Skansen stod der bevæbnede vagter, så vi Halsboere var ikke bekendt med, hvor mange barakker der var indenfor, men udenfor, syd for Skansen på det grønne område, var der en hel del. Hvor mange har jeg ikke tal på, men også dette område var afspærret med et højt hegn, og også der stod der bevæbnede vagter.

De fleste beboere i Hals havde et afslappet forhold til tyskerne. Vi generede ikke dem, og de generede ikke os. Men én gang har jeg passeret disse vagter. Min veninde Rigmor og jeg skulle ind med nogle skjorter, som Rigmor's mor havde vasket for en af de overordnede Det hed sig, at Rigmor's far havde en "fætter" som var officer. Han havde kontor lige indenfor vagten. Jeg husker, at vi var lidt beklemte ved at skulle forbi vagterne med deres geværer, og sæt vi ikke kom ud igen! Vi fik afleveret skjorterne og fik et stykke chokolade, nejede pænt, sagde tak, og så hurtigt ud af døren, forbi vagten og ud af Skansen!

En anden oplevelse omkring barakkerne fandt sted en fastelavns mandag; om det var i 1944 eller 1945 kan jeg ikke huske, men jeg var otte eller ni år gammel. Rigmor og jeg var ude og rasle ind. Vores købmand lå lige overfor mit hjem, så der skulle vi også ind og rasle. Der stod altid nogle fiskere og fik en sludder og lidt varme, og da vi havde sunget de fastelavnssange vi kendte, blev vi spurgt om vi ikke kendte flere. Jo, det gjorde vi da, svarede vi, og sang så godt vi kunne "Lilli Marleen" og da vi sluttede sangen fik vi et par ekstra mønter i raslebøssen, og så syntes de at vi skulle gå over til barakkerne og synge den sang for tyskerne.

Rigmor og jeg gik så over til den tyske lejr og stillede os op udenfor hegnet og begyndte at synge "Lilli Marleen". På kort tid var der samlet en flok af unge soldater på den anden side af hegnet, og det undrede os meget, at flere af dem stod og græd. Det var først senere, da vi blev ældre, at vi forstod, hvad det var der havde rørt de unge soldater.

Libertyskibe indefrosset i Limfjorden

Vinteren 1946-1947 var meget kold og lang. Temperaturen havde i lang tid ligget et godt stykke under frysepunktet. Fjorden havde længe været fyldt med isdannelser og til sidst frøs den helt til, så vi kunne gå tværs over til Mou Bro.

Inde i Aalborg havde man haft besøg af to store Libertyskibe ^{*)}, og da man blev klar over at fjorden var ved at lukke på grund af is, fik de travlt med at komme afsted, ud i åbent hav. Men det nåede de ikke. De frøs fast i isen mellem gården Bløden eller Grønlandslykke og Hals Havn. Der lå de kæmpestore skibe. Vi syntes Københavnerdamperne var store skibe, men disse to var enorme, set med barneøjne.

Det blev et tilløbsstykke. Alle skulle ud til skibene de første dage. Jeg kan ikke huske hvor længe de lå der, men de lå der længe nok til at de ombordværende søfolk også kom ind til Hals, og min venindes far var kommet til at kende en af kokkene ombord. Han hed Eddi, og de har muligvis mødt hinanden på kroen. Rigmor's far tog også på besøg ude på det skib, Eddi var på.

Det var spændende for os børn at gå ud til skibene, for der vankede ind imellem slik, appelsiner og bananer til os. Jeg smagte min første banan det år. Jeg havde fået en meget grøn banan, og fået at vide at den skulle ligge mørkt og køligt, så den kunne modnes, så jeg lagde den mellem spiralfjedrene i min mors seng! Jeg kunne ikke vente med at spise den til den blev gul, så den smagte ikke så godt.

En dag da Rigmor og jeg var gået ud til skibene efter skoletid, så vi at nogle af Halsfolkernes slæde eller kælk stod derude på isen, ved det skib hvor Eddi var ombord. For at komme ombord skulle man kravle op af en rebstige, som var hængt ud over rælingen, og da vi kunne se at Rigmor's far var der ombord, fik vi lyst til at besøge Eddi, så vi entrede rebstigen. Rigmor først og jeg bagefter. Rebstigen var ca. 50-60 cm. bred og meget lang. Da vi var kommet et godt stykke op ad stigen, blev der en del uro på dækket, og højt oppe kunne vi se en fem-seks hoveder stikke ud over rælingen, der iblandt Rigmor's far, og med det ansigtsudtryk de alle havde, blev vi først klar over hvor farligt et forehavende vi egentlig havde givet os ud på.

Så snart de kunne få fat i os, blev vi hevet ind over rælingen og ned i Eddi's kahyt, og det kan nok være vi fik skældud. Da Rigmor og jeg blev klar over hvor farlig en klatretur vi havde været på, og at vi skulle ned samme vej, blev vi meget bange. Jeg kan huske, at vi spurgte om ikke landgangen, som hang på siden af skibet, kunne blive hejst ned, så vi kunne gå ned af den. Men der blev svaret nej! Kunne vi kravle op, måtte vi også kravle ned samme vej. Det var med rystende knæ og bankende hjerte og skræk for den højde vi var oppe i, vi blev løftet over rælingen og ud på rebstigen, hvor vi så kravlede ned, med hver sin voksen bag os.

Vi var lettede og lykkelige, da vi stod på isen igen. Men det var et par slukørede og tavse piger, der gik ind mod land med en vred og rystet far.

Noter

^{*)} Libertyskib, af liberty = frihed, måske inspireret af Frihedsgudinden. Amerikansk standardfragtskibstype, bygget i massefabrikation under 2. Verdenskrig. Blev fremstillet sektionvis, ofte på værksteder langt fra byggebeddingen, hvorved beddingstiden kunne nedsættes fra tre til fem måneder til ca. en uge. Skibene var hovedsageligt elektrisk svejsede. De var på 10.700 t. med 2.500 hk. Fart 10-15 knob. Bygningen af Libertyskibe påbegyndtes sommeren 1941 og blev indstillet ved krigens ophør. I alt byggedes 2.714 Libertyskibe, heri indbefattet specialskibe.

Hals Skanse med artilleri-udkigstårn og tyske mandskabsbarakker foran voldgraven, fotograferet kort efter befrielsen den 5. maj 1945, hvor tyskerne trak sig ud på fæstningen ved Nordmandshage. Foto: Hals Arkiv, B4129.

Libertyskib indefrosset ud for Hals Havn i 1946, fotograferet af strandvagtimester Harald Rudolf Fribert. Skibet lå indefrosset i 6 uger. Billedet er taget fra det udkigstårn den tyske besættelsesmagt havde bygget på Hals Skanse. Foto: Hals Arkiv, B8380.

Denne artikel er tidligere publiceret i årsskrift 2002, udgivet af Hals Museum og Museumsforeningen for Hals Kommune.

Udgivet maj 2022 af Hals Arkiv på www.halsarkiv.dk